

วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์  
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2557)



วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์  
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2557)

พระบรมราโชวาท: จริยธรรมกับการบริหารงานยุติธรรม  
King's Speech: Ethics and Justice Administration

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล\*  
Nuanjun Tasanachaikul

---

\* สส.ม. (อาชีวศึกษา); ศาสตราจารย์ และกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขา  
นิติศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ; E-mail: fsocnjt@ku.ac.th

## บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เขียนขึ้นเพื่อเทอดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งในวงวิชาการกฎหมาย ย่อมประจักษ์ว่าพระองค์ทรงปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงมองเห็นถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางกฎหมาย ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทในการแนะนำ ให้ข้อคิด ข้อสังเกต แก่กลุ่มบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย ผู้เขียนจึงขออัญเชิญพระบรมราโชวาท ที่ได้รับพระราชทานแก่นักกฎหมาย ในวาระต่างๆ มานำเสนอครั้งนี้ ซึ่งสรุปได้ว่า การนำกฎหมายมาใช้บังคับตามกฎหมายทางอาญามีความสำคัญยิ่งกว่าบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้มีหน้าที่บริหารงานยุติธรรมจึงควรคำนึงว่าในปัจจุบันนี้สิ่งเดียวที่จะทำให้ประเทศชาติอยู่รอดได้ คือท่านทั้งหลายจักต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของท่านด้วยความมี “จริยธรรม” อย่างแท้จริง และพึงตระหนักถึง การบังคับใช้กฎหมายในการอำนวยความสะดวกทุกขั้นตอน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมจึงจะมีความศักดิ์สิทธิ์ เทียบธรรม ประเทศชาติก็จะสงบเรียบร้อย และสามารถพัฒนาชาติบ้านเมืองได้สืบต่อไป

**คำสำคัญ :** พระบรมราโชวาท, กฎหมาย, การบริหารงานยุติธรรม

## Abstract

This article is written as a tribute to His Majesty the late King Bhumibol, who was renowned in jurisprudential circles, thoroughly comprehended the essence of laws, as observable in his guidance given to those who practice law as advices, remarks, or reflections. The author thus would like to present the royal guidance on various occasions herein, which by and large can be inferred that enforcement of the law as per criminal justice process is more crucial than the law itself. Those who have the duties to uphold justice should keep in mind that the only way to sustain this nation is that they take on their duties with high “morals and ethics” and be mindful in every step of law enforcement. Then all Justice Administration organizations would become honorable and equitable, the nation would be at peace, and be able to progress for a peaceful and prosperous future.

**Key words:** royal guidance, law, justice administration

## พระบรมราชาวาท: จริยธรรมกับการบริหารงานยุติธรรม

ในวาระที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุข ทรงมีพระชนมายุครบ 84 พรรษา ถือว่าเป็นวาระมหามงคลยิ่งของปวงชนชาวไทยทุกคน ผู้เขียนขอถวายความจงรักภักดี เทิดพระเกียรติด้วยการเขียนบทความลงในวารสาร “รัฐศาสตร์ปริทรรศน์” ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ในวงวิชาการกฎหมาย ย่อมประจักษ์ว่าพระองค์ท่านทรงปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงเห็นอย่างถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางกฎหมาย แสดงให้เห็นดังพระบรมราชาวาท ในการแนะนำ ให้ข้อคิด ข้อสังเกต แก่กลุ่มบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย ผู้เขียนจึงขออัญเชิญพระบรมราชาวาท ที่ได้รับพระราชทานแก่นักกฎหมาย ในวาระต่างๆ ซึ่งจะได้อธิบายเป็นลำดับไป

ปัญหาความไม่สงบทางการเมืองในสังคมไทย ยังคงปรากฏให้เห็นจนปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า มีการแตกแยก แบ่งสี แบ่งกลุ่ม แบ่งภาค ที่สำคัญ ลักษณะความไม่สงบมีความต่อเนื่อง ขยายขอบเขต และมีรูปแบบวิธีการที่ทวีความรุนแรง ประเด็นหนึ่งที่ต่างฝ่ายต่างยกขึ้นมาเป็นปัญหาข้อขัดแย้ง คือการไม่ได้รับความเป็นธรรมและความเสมอภาค ยิ่งกว่านั้น ต่างฝ่ายต่างหาเหตุผลที่เป็นประโยชน์แก่พรรคพวกของตนเอง ด้วยเหตุนี้ คดีความจึงขึ้นมาสู่ศาลมากขึ้นเป็นลำดับ ผู้เขียนเห็นว่าการประสิทธิประสาทความยุติธรรม เป็นมาตรการทางกฎหมาย และเป็นวิธีที่ดีวิธีหนึ่ง ที่สามารถคลี่คลายความไม่สงบลงได้ บทความนี้จึงมุ่งที่จะกล่าวถึง จริยธรรมของผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทางอาญา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีจุดมุ่งหมายหลักในการป้องกันสังคมให้มีความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน กระบวนการยุติธรรมจึงเป็นระบบการบริหาร (Administration System) ในทัศนะนี้ กระบวนการยุติธรรมเป็นองค์กรของรัฐ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานในการบังคับใช้กฎหมายอาญาได้แก่ พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และทนายความ ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ และบทบาทในการให้บริการประชาชน ด้วยการอำนวยความสะดวกยุติธรรม สำหรับทนายความ เป็นองค์กรซึ่ง

ประกอบอาชีพอิสระ ไม่ใช่ข้าราชการ แต่ก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับ การดำเนินคดี ในราชการศาลยุติธรรมเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นสิทธิของตัวความ ที่มี หมายหมายเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ในการดำเนินคดี ทุกฝ่ายจะต้องทำงาน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จะขาดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ได้ ทุกฝ่ายจึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อน กว่ากัน

อนึ่ง การบริหารงานยุติธรรม เริ่มจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการจับกุม และมีอำนาจสอบสวนตามที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีความรู้ในวิชาชีพทางกฎหมาย พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 บทความนี้จะกล่าวถึงอำนาจของพนักงานอัยการ ในการเป็นโจทก์ ฟ้องคดีต่อศาลชั้นต้น และอำนาจในการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกา ส่วนศาล เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการ มีอำนาจในชั้นการพิจารณาและพิพากษา ซึ่งมีอำนาจใน การให้คุณ หรือให้โทษแก่จำเลยในที่สุด สำหรับหมายหมาย ได้กล่าวมาแล้วว่า การ ดำเนินคดีอาญา ซึ่งมีหลักประกันว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพื่อพิจารณาความจริง ว่ามีการกระทำความผิด และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ จะเห็นได้ว่าการบริหารงานยุติธรรมทุกขั้นตอน ตามกระบวนการดังกล่าว เจ้าหน้าที่ ทุกฝ่ายและหมายหมาย จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต เทียงธรรม โปร่งใส ปราศจากอคติ และการแสวงประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น การบริหารและอำนวยความ ยุติธรรมแก่ประชาชน จึงพร้อมด้วยจริยธรรม

คำที่มีความหมายใกล้เคียงกับจริยธรรม คือ คุณธรรม และศีลธรรม สามคำ นี้มีความสัมพันธ์กันมาก คุณธรรมเป็นความดีงาม ตรงข้ามกับความชั่ว ซึ่งเป็นการ กระทำความผิดบาป (A Bad Immoral Act) ผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย ทั้งหลาย ควรต้องยึดหลักจริยธรรมในการปฏิบัติ เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ ประชาชน ผู้เขียนขอกล่าวถึงความหมายของคำว่า “ความยุติธรรม”

“ความยุติธรรม เป็นธรรมที่คุ้มครองโลกให้มีความสงบสุข ขจัดความ เดือดร้อนของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (Findlay, 2000: 60)

ต่อไปควรได้เข้าใจความหมายของ “จริยธรรม” จริยธรรม (Ethic, Moral) หมายถึง กฎเกณฑ์ (Rule) เพื่อประเมินพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ว่าอะไรถูก อะไรผิด จริยธรรมจึงเป็นกระบวนการทางความคิด ตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกผิดในการกระทำของปัจเจกบุคคล

ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรตระหนักถึง ข้อนำคิดที่ควรพิจารณาต่อไป คือคำถามว่าจริยธรรมของปัจเจกบุคคล เกิดได้อย่างไร มาจากไหน และจะมีวิธีปลูกฝังจริยธรรมด้วยวิธีใด จากแง่คิดนี้ทฤษฎีที่ควรศึกษาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของจริยธรรม เจ้าของทฤษฎีนี้คือ Lawrence Kohlberg (1959: 80-85) ผู้เขียนขอสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับที่มาของจริยธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้มีอยู่ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการได้รับอิทธิพลจากสังคม ทฤษฎีการมีสติปัญญาเพื่อพัฒนาให้เกิดจริยธรรม ทฤษฎีสู่สุดท้ายคือ ทฤษฎีการเรียนรู้จากสังคมนรอบข้าง ซึ่งจะค่อยๆ สะสมมีการรับรู้ด้วยเหตุผลในด้านคุณงามความดี

ความสอดคล้องในเรื่องนี้จากการให้สัมภาษณ์ของ รองศาสตราจารย์ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล รายการใจถึงใจ จัดโดยกระทรวงยุติธรรม จริยธรรมจะมีการพัฒนาเป็นขั้นตอนตามลำดับอายุที่เติบโตขึ้น บิดามารดาและคนใกล้ชิดเด็กจะค่อยๆ เติบโตโดยการสอนเป็นการปลูกฝังทีละน้อย ครอบครัวจึงเป็นสถาบันสำคัญที่จะสร้างความมีจริยธรรม ดังนั้นพึงตระหนักว่า จริยธรรมไม่ได้สร้างขึ้นมาจากหลัง แต่เป็นผลจากการได้สั่งสมมาตามอายุเป็นลำดับ Sidney M. Jourard ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาการของปัจเจกบุคคล Psychosocial Development ของ Erikson และ Cognitive Development ของ Piaget \* ทั้งสองทฤษฎีนี้ก็มีการพัฒนาการเริ่มตั้งแต่อายุช่วงแรกของชีวิตและเป็นระยะต่อๆ มา เช่นเดียวกับการพัฒนาด้านจริยธรรม

---

\* คำสัมภาษณ์ของ รองศาสตราจารย์ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล รายการใจถึงใจในหัวข้อ “อาชญากรรมคอปกขาว” จัดโดยกระทรวงยุติธรรม คลื่นความถี่ระบบ FM 90.0 MHz เวลา 18.05-18.00 น. วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2547

นานาประเทศที่พัฒนาแล้วต่างยอมรับว่าการบริหารงานยุติธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารปกครองประเทศให้มีความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันในสังคม การบริหารงานยุติธรรมจะมีประสิทธิภาพดีขึ้นอยู่กับกฎหมายและองค์ประกอบของรัฐที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ในบทความนี้ผู้เขียนขอกล่าวถึงกฎหมายอาญากฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เพียงความคิดในใจคนเป็นเรื่องยากที่จะวัดได้ คุณภาพของจิตใจคนแต่ละคนมีระดับสูงและต่ำ การกระทำมีการเบียดเบียนรังแกกันทั้งด้านร่างกายและทรัพย์สิน ความเห็นแก่ตัวและความไม่เกรงกลัวต่อบาป ขาดศีลธรรมจริยธรรม กฎหมายบ้านเมือง (Positivism) จึงต้องถูกบัญญัติขึ้นเพื่อบังคับใช้ลงโทษทางอาญา การพิจารณาต่อมาจึงมาถึงบทบาทของผู้นำกฎหมายมาดำเนินการปฏิบัติตามฝ่ายต่างๆ การประกอบอาชีพทางกฎหมายถือว่าเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับผู้ประกอบการวิชาชีพแพทยพยาบาล ครู และวิศวกร หนึ่งในเรื่องการประกอบอาชีพทางกฎหมาย John H. Wigmore (จิตติ ติงศภัทย์, 2521: 19) ได้ให้แนวคิดที่ว่า “ความจริงอันสำคัญที่สุดของวิชาชีพกฎหมายคือ เป็นวิชาชีพในลักษณะที่เป็นวิชาชีพต้องไม่คำนึงถึงมาตรการทางการค้าในอันที่จะประสพผลสำเร็จในอาชีพ ต้องมีหน้าที่รับใช้งานในด้านอำนวยความสะดวกของรัฐ ต้องมีคติและหลักธรรมในการปฏิบัติหน้าที่

การบริหารกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีขั้นตอนต่อเนื่องเกี่ยวพันกันดังได้กล่าวมาแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาของทุกฝ่ายจะมีผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนจึงต้องคำนึงถึง “จริยธรรม” อย่างยิ่ง อนึ่งผู้สำเร็จการศึกษาจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตสภาล้วนเป็นผู้ที่จะประกอบวิชาชีพกฎหมายต่อไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลและทนายความ ผู้เขียนขออัญเชิญพระบรมราโชวาทแก่ผู้ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมในวาระต่างๆ เป็นลำดับไป

วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2518 พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา ณ ศาลาดุสิดาลัย ความว่า (พลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา, 2549: 135)



“...กฎหมายของเราดีอยู่แล้ว จุดใหญ่ที่สำคัญที่สุดในการธำรงรักษาความยุติธรรมในบ้านเมือง จึงได้แก่การสร้างนักกฎหมายที่ดีที่จะสามารถวิเคราะห์และใช้กฎหมายได้ตรงตามจุดประสงค์ ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ทุกคนสร้างตนให้เป็นนักกฎหมายที่ดีที่แท้โดยฝึกตนให้มีความกล้าในอาชีพของนักกฎหมาย คือ กล้าที่จะปฏิบัติการไปตามความถูกต้องเที่ยงตรงทั้งตามกฎหมายและศีลธรรม ไม่ปล่อยให้เกิดอคติ คือ ความเอนเอียงไปด้วยความหวาดกลัวในอิทธิพลต่างๆ เข้าครอบงำสำหรับเป็นกำลังส่งให้ทำงานได้ด้วยความมองอาจ และมูมานะ อีกประการหนึ่ง ต้องฝึกให้มีความเคารพเชื่อมั่นในศีลธรรมคือ ความถูกต้องตามคลองธรรม ตามความเป็นจริงอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ไม่เห็นสิ่งอื่นใดยิ่งไปกว่าความจริงสำหรับป้องกันมิให้ความอยุติธรรม และความทุจริตเกิดขึ้น นอกจากนั้นต้องฝึกให้มีความสุขุมถี่ถ้วนในกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน สำหรับประคับประคองป้องกันมิให้การทำงานบกพร่องผิดพลาด แม้ในสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ทั้งนี้เพื่อทุกคนจักได้เป็นนักกฎหมายที่แท้จริง

พระบรมราชาวาทนี้เกี่ยวกับจริยธรรมซึ่งได้ทรงกล่าวมานานกว่าสามสิบปี แต่ก็เป็นศีลธรรมที่เตือนผู้ปฏิบัติหน้าที่บริหารงานยุติธรรมทั้งหลายอยู่จนทุกวันนี้

วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2520 พระบรมราชาวาทแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหญ่สวนอัมพร ที่ว่า

“กฎหมายทั้งปวงจะธำรงความยุติธรรมและถูกต้องเที่ยงตรง หรือ จะธำรงความศักดิ์สิทธิ์ และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอยู่ได้หรือไม่เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับการใช้ คือ ถ้าใช้ถูกวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น จริงแล้วก็ทรงความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพอันสมบูรณ์ไว้ได้ แต่ถ้าหากนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์โดยการพลิกแพลงบิดพลิ้วให้ผันผวนไปด้วยความหลงผิด ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริตต่างๆ กฎหมายก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ และประสิทธิภาพพลตกลงทันทีและกลับกลายเป็นพิษเป็นภัยแก่ประชาชนอย่างใหญ่หลวง”

ผู้ที่ต้องการจะใช้กฎหมายสร้างสรรค์ความผาสุกสงบ และความเป็นปึกแผ่น  
ก้าวหน้าของประชาชน และบ้านเมือง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาวัตถุประสงค์  
อันจริงแท้ของกฎหมายแต่ละฉบับไว้ให้แน่นแฟ้นเสมอไป อย่างไม่มีข้อแม้ประการใด  
พร้อมทั้งต้องรักษาอุดมคติ จรรยา ความสุจริต และมโนธรรมของนักกฎหมายไว้โดย  
รอบคอบเคร่งครัดเสมอด้วยรักษาชีวิตของตนเอง กฎหมายไทยจึงจะทรงคุณค่าอัน  
สมบูรณ์บริบูรณ์ (พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, 2549: 116-117) ในวันจันทร์ที่ 16  
ตุลาคม พ.ศ.2522 ผู้เขียนขออัญเชิญพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทาน  
ประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติ  
บัณฑิตสภา ณ อาคารใหม่สวนอัมพรอีกรวาระหนึ่ง ดังนี้

“ท่านทั้งหลายส่วนมากคงจะได้ทำหน้าที่ในศาลสถิตยุติธรรมหรือไม่ก็มักจะ  
ประกอบกรงานทางด้านกฎหมาย การที่อยู่กับกฎหมาย และใช้กฎหมายมากๆ นั้น  
อาจทำให้ติดใจในตัวบทกฎหมายมากไป และทำให้เห็นว่าลำพังตัวบทกฎหมายจะให้  
ความยุติธรรมได้โดยสมบูรณ์ ความจริงกฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือ สำหรับกำหนด  
ความถูกต้อง เพื่ออาศัยเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความสะดวก ทนใช้ปัจจัยสำคัญ  
สิ่งเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ ดังนั้นจะอาศัยตัวบทกฎหมายกับคำให้การในศาล  
เท่านั้นไม่ได้ ทั้งนี้เพราะตัวบทของกฎหมายรวมทั้งข้อเท็จจริงที่นำมากล่าวแก่ศาล  
เป็นสิ่งที่อาจนำมาพลิกแพลงให้ผิดเพี้ยนไปได้ต่างๆ ด้วยความหลง ด้วยอคติ หรือด้วย  
เจตนาอันไม่สุจริต ทำให้ความเที่ยงธรรมต้องถูกลิดรอนทำลายไป การอำนวยความสะดวก  
ยุติธรรมจึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมายคือ ท่านทั้งหลายเป็นปัจจัยสำคัญด้วยเท่าๆ กัน  
กับตัวบทกฎหมาย ในการที่ท่านจะได้กระทำหน้าที่ที่สามารถอำนวยความสะดวก  
ให้แก่ประชาชนได้ต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำตัวให้เป็นผู้ยุติธรรมก่อนเป็น  
เบื้องต้น ด้วยการตั้งใจให้มั่นคงจะรักษาความเป็นกลาง และรักษาวัตถุประสงค์ของ  
กฎหมายแต่ละฉบับไว้โดยเคร่งครัดแน่นแฟ้น พร้อมกับรักษาความสุจริต จริยธรรมและ  
มโนธรรมของนักกฎหมายไว้เสมอกับชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุขุมรอบคอบ  
ประกอบด้วยอุเบกขาและปัญญาอันกระจ่างแจ่มใส ท่านจึงจะมีดุลยพินิจที่เที่ยงแท้  
ถูกต้อง และสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนผู้อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายบ้านเมือง  
ได้แท้จริง ขออวยพรให้เนติบัณฑิตใหม่ประสบความสุข ความสำเร็จ และความ

เจริญรุ่งเรืองในชีวิตและการทำงาน ทั้งขอให้ทุกท่านที่มาร่วมประชุมในพิธีนี้ มีความ  
สวัสดิ์ทุกเมื่อจงทั่วกัน”

พระบรมราชาวาทอันดับสุดท้าย วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2525 พระบรม  
ราชาวาทพระราชทานในโอกาสที่คณะผู้พิพากษาประจำกระทรวงเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์  
ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าพระราช  
ดำรัส ณ โอกาสนี้เน้นให้ผู้พิพากษามีจริยธรรมในการทำหน้าที่พิพากษาคดีความว่า  
(ธานินทร์ ไกรวิเชียร, 2538: 11)

“ท่านทั้งหลายได้ผ่านการศึกษามาก่อนมาหลายอย่าง นับว่ามีความรู้ในวิชาการ  
มากมาย และสามารถที่จะปฏิบัติงานการในอาชีพที่สำคัญ แต่จะต้องพิจารณาว่า  
งานทุกอย่าง ความรู้ในวิชาการนั้นเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่  
สำคัญคือ จิตใจ จิตใจแต่ละคนที่มีอยู่จะต้องใช้ในทางที่ถูก การปฏิบัติงานถ้าหากว่า  
ขาดความยุติธรรมประเทศก็อยู่ยาก มีเหมือนกันที่เขามีการปกครองอย่างไม่มี  
ความยุติธรรม แต่ว่าประเทศไทยก็คงต้องมีความยุติธรรมมาตลอดจึงมีความเจริญได้  
มีความมั่นคงได้อย่างมหัศจรรย์ ฉะนั้นท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติงานด้านนี้ จึงเป็นส่วน  
หนึ่งของการรักษาความมั่นคงของประเทศชาติในด้านความยุติธรรม ซึ่งเป็นส่วนที่มี  
ความสำคัญยิ่งสำหรับความเป็นอยู่ของประเทศ ถ้าท่านถือว่าคำปฏิญาณนี้เป็นเพียง  
คำพูดสั้นๆ ก็อาจจะได้เหมือนกัน แต่ถ้าดูว่าการเปล่งคำปฏิญาณนี้มีความสำคัญอย่าง  
มากที่สุด... การปฏิบัติหน้าที่ในทางที่ควรจะเป็นก็คือความซื่อสัตย์สุจริต ความ  
เสียสละ ความตั้งใจแน่วแน่ ความมีจริยธรรม และความตั้งใจที่จะเป็นประโยชน์ต่อ  
ส่วนรวม ในการทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมนี้ย่อมทำให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อ  
ตัวเองด้วย ท่านทั้งหลายก็จะมี ความเจริญรุ่งเรืองในการประกอบอาชีพก้าวหน้า  
ต่อไป”

ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมฝ่ายต่างๆ  
ควรมีจริยธรรมอันเดียวกันคือ ทำงานด้วยความบริสุทธิ์เพื่อบรรลุผล คือ การอำนวย  
ความยุติธรรมแก่ประชาชนยิ่งกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ความคิดเห็นต้องเป็นอิสระ มี  
เหตุผล มีความชอบธรรมและต้องกล้าแสดงความคิดเห็น ไม่เป็นเครื่องมือภายใต้

อิทธิพลของใคร แต่ละองค์ครต่างก็ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป กฎ กตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ.2553 ส่วนที่ว่าด้วย จริยธรรมของตำรวจ จริยธรรมของตำรวจ คือ คุณภาพความดีที่เป็นข้อประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจเพื่อให้ประชาชนศรัทธาเชื่อมั่นและยอมรับ ผู้เขียนขอกล่าวถึงเฉพาะที่สัมพันธ์กับบทความนี้คือ ข้อ 6.1 และ 6.2 สรุปได้ว่าตำรวจจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น และใช้ตำแหน่งไปบนทางจงใจหรืออิทธิพลต่อการตัดสินใจ การใช้ดุลยพินิจหรือการกระทำให้สูญเสียความยุติธรรม

เมื่อพิจารณาถึง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 37 ก่อน เข้ารับตำแหน่งหน้าที่อัยการประจำกรม และอัยการจังหวัดผู้ช่วยต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอลถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และเที่ยงธรรมโดยปราศจากอคติทั้งปวง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตาม การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ นอกจากนั้นในการรักษাজริยธรรมและจรรยากำหนดไว้ในมาตรา 83ว่าข้าราชการอัยการต้องถือและปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัย”

สำหรับข้าราชการฝ่ายตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการได้จัดทำประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ พ.ศ.2529 โดยมี ท่านธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นประธานประมวลจรรยาบรรณมีทั้งหมด 43 ข้อ ผู้เขียนขอกล่าวเฉพาะข้อที่สำคัญและสอดคล้องกับการมีจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่โดยตรง ข้อ 1 หน้าที่สำคัญของผู้พิพากษา คือ การประสาทความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดี ซึ่งจักต้องปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เที่ยงธรรม ถูกต้องตามกฎหมายและนิติประเพณี ทั้งจักต้องแสดงให้เห็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนด้วยว่าตนปฏิบัติเช่นนี้้อย่างเคร่งครัดครบถ้วน ซึ่งในข้อ

นี่ก็เป็นอุดมการณ์ของผู้พิพากษาอย่างแท้จริง และในข้อ 39 บัญญัติว่าผู้พิพากษาพึงยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจักต้องไม่แสวงหาตำแหน่ง ความดีความชอบ หรือประโยชน์อื่นใดโดยมิชอบจากผู้บังคับบัญชา หรือจากบุคคลอื่นใด สำหรับจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตนได้บัญญัติไว้ในข้อ 35 ว่าผู้พิพากษาจักต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด อยู่ในกรอบของศีลธรรม และพึงมีความสันโดษครองตนอย่างเรียบง่าย... ยึดถือจริยธรรมและประเพณีอันดีงามของตุลาการ

องค์กรสุดท้ายที่จะกล่าวถึงคือ หน่วยงาน หน่วยงานเป็นอาชีพอิสระต้องอาศัยรายได้จากค่าจ้างว่าความเป็นสำคัญ เรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญจึงมีการกำหนดควบคุมมารยาทนายความ ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2508 มาตรา 36 บัญญัติว่าผู้ที่ไม่ใช่ทนายความรับใบอนุญาตต้องห้ามมิให้ว่าความในศาล แต่งฟ้อง คำให้การ ฟ้องอุทธรณ์ฎีกา แก้อุทธรณ์ฎีกา คำร้องหรือคำแถลงอันเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลให้บุคคลอื่น ยกเว้นเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่ทำได้ตามกฎหมาย การฝ่าฝืนเป็นความผิดมีโทษตามมาตรา 37 ปรับไม่เกิน 1000 บาท ถ้าไม่มีการควบคุมการผูกขาดอาจทำให้เกิดการหาประโยชน์เกินขอบเขต การเรียกค่าทนายความสูงเกินควรจนเห็นว่าเป็นการโกงหรือไม่สุจริตถือเป็นการทำหน้าที่โดยทุจริต

อย่างไรก็ตามอัตราค่าทนายความถือเป็นสัญญาจ้างทำของ ย่อมเป็นไปตามที่คู่กรณีตกลงกันกำหนด อนึ่งการว่าความแม้จะเป็นสัญญาจ้างทำของ แต่เป็นบริการที่จำเป็นแก่ประชาชนที่จะต้องมีเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรม ค่าตอบแทนแม้จำเป็นต้องมี แต่จะกำหนดค่าตอบแทนเกินสมควรไม่ได้ ตามที่คู่กรณีตกลงกันกำหนด อนึ่งการว่าความแม้จะเป็นสัญญาจ้างทำของแต่เป็นบริการที่จำเป็นแก่ประชาชนที่จะต้องมีเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรม ค่าตอบแทนแม้จำเป็นต้องมี แต่จะกำหนดค่าตอบแทนเกินสมควรไม่ได้ เพราะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเป็นโมฆะตามฎีกาที่ 1454/2510 ในเรื่องนี้ศาลฎีกาก็ยังมีคำพิพากษาว่าการเรียกค่าทนายความโดยเอาส่วนแบ่งทรัพย์สินที่เป็นมูลพิพาทอันจะพึงได้จากลูกความเป็นโมฆะ เพราะเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ต่อความสงบเรียบร้อย

หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกา 1260/2543 โดยมติของ  
ที่ประชุมใหญ่ว่า

“ในฐานะที่ทนายความมีส่วนสำคัญในการประสิทธิประสาทความยุติธรรม  
แก่คู่ความคู่เป็นเจ้าหน้าที่ของศาล ทนายความพึงไม่ทำสัญญากับลูกความของตนใน  
ลักษณะที่ตนเองมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในคดีจนกระทบกระเทือนกับการปฏิบัติ  
หน้าที่ดังกล่าว ข้อสัญญาระหว่างโจทก์และจำเลยในส่วนที่ตกลงให้สินจ้างกันอีกร้อย  
ละ 5 ของทุนทรัพย์สินสมรสที่จำเลยจะได้รับแบ่งมานี้เป็นข้อสัญญาที่ให้ทนายความ  
เข้ามามีส่วนได้ส่วนเสียในทางการเงินโดยตรงในผลของคดี จึงไม่ต้องด้วยหลัก  
จริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความย่อมถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ขัดต่อความสงบ  
เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน”

จากการกล่าวถึงองค์การบริหารงานยุติธรรมของฝ่ายต่าง ล้วนให้  
ความสำคัญเรื่อง จริยธรรมในการปฏิบัติงาน ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติเฉพาะ  
ของแต่ละองค์กร จากการศึกษาที่ผู้เขียนเป็นกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์  
และได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการอบรมสองหลักสูตรคือ การวิจัยทางนิติศาสตร์ และ  
การเขียนบทความทางนิติศาสตร์ แก่ผู้ทำหน้าที่บริหารงานยุติธรรมทุกภูมิภาคคือ  
ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ.2549 –  
2552 สรุปในภาพรวมได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา  
ทนายความ ราชทัณฑ์ และนิติกรหน่วยงานต่างๆ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การ  
ประกอบวิชาชีพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมจะต้องยึดมั่นจริยธรรมและศีลธรรมเป็น  
พื้นฐานของจิตใจ (Spirit of Public Service) การมีจริยธรรมมีลักษณะเป็นเรื่อง  
นามธรรม ผู้ทำหน้าที่บริหารงานยุติธรรมพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีคุณธรรม ในเรื่อง  
นี้มีแนวคิดเรื่อง Self-Actualizer (Feist, 1985: 386-387) บุคคลที่มีคุณสมบัติเป็น  
คนดีตามกรอบแนวคิดนี้จะมีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง พิจารณาตามความเป็นจริง  
(Perception of Reality) จะไม่แต่งเติมระบายสี ถ้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง และจะไม่มี  
อคติโดยใช้ความรู้สึกของตนเองเป็นสำคัญ บุคลิกภาพเหล่านี้จะเป็นตามธรรมชาติไม่  
มีการเสแสร้ง ทำแต่อย่างใด

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอสรุปว่า แม้กฎหมายจะมีความสำคัญเพียงใด แต่ก็ไม่ใช่เพียงพอ และไม่เป็นหลักประกันว่าจะทำให้สังคมมีความสงบสุขได้ โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตยที่มีการยอมรับความแตกต่างหลากหลายของประชาชน การนำกฎหมายมาใช้บังคับตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมีความสำคัญยิ่งกว่า บทบัญญัติของกฎหมาย ผู้มีหน้าที่บริหารงานยุติธรรมจึงควรคำนึงว่าในปัจจุบันนี้สิ่งเดียวที่จะทำให้ประเทศชาติอยู่รอดได้ คือท่านทั้งหลายจักต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของท่านด้วยความมี “จริยธรรม” อย่างแท้จริง และพึงตระหนักถึงพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้กล่าวมาแล้ว การบังคับใช้กฎหมายในการอำนวยความยุติธรรมทุกขั้นตอน ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องจึงจะมีความศักดิ์สิทธิ์ เทียงธรรม ประเทศไทยก็จะสงบเรียบร้อย และสามารถพัฒนาชาติบ้านเมืองได้สืบต่อไป

## เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กฎ กตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ. 2553.  
จิตติ ดิงศภัทย์. 2521. คำบรรยายวิชาหลักวิชาชีพรหัสหมาย. กรุงเทพฯ:  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานินทร์ ไกรวิเชียร. 2538. “การใช้ราชาศัพท์ในกฎหมาย.” *ตุลพาท* 42 (4): 6-22.  
นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. 2535. *อาชญาวิทยาคลินิก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.  
ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ. 2529.
- พระราชบัญญัติวินัยนาถ. 2508.  
พระราชบัญญัติอัยการ. 2553.
- พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา. 2549. การเรียนรู้และประยุกต์ใช้กฎหมายเพื่อรักษาความ  
ยุติธรรม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร
- Feist, J. 1985. *Theories of Personality*. 3<sup>rd</sup> ed. New York: Holt, Rinehart  
and Winston.
- Kohlberg, L. 1959. *Theory of Moral Research: Introduction to  
Psychology*. New Jersey: Prentice Hall.
- Findlay, M. 2000. *The Globalization of Crime: Understanding  
Transitional Relationships in Context*.  
Cambridge: Cambridge University Press.